

Секція Право	
УДК 343.722	
Дата першого надходження статті до видання	2026-03-30
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-04-30
Дата публікації/оприлюднення	2026-04-30

Правовий зв'язок винного із майном як ознака складу злочину, передбаченого ст. 191 КК України

Гвасалія Ангеліна Валеріївна,
аспірантка кафедри інформаційного,
господарського та адміністративного права,
КПІ імені Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0003-1298-7175

Анотація. У статті досліджується правовий зв'язок винного з майном як визначальна ознака злочину, передбаченого ст. 191 КК України. На підставі аналізу сучасної судової практики розкривається зміст повноважень особи щодо майна, які створюють передумови для привласнення, розтрати майна та заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Дослідження ґрунтується на аналізі 408 вироків у кримінальних провадженнях, ухвалених районними судами м. Києва у період з 2014 р. по вересень 2025 р.

У статті переосмислюється значення юридичних конструкцій «ввірення» та «відання» у механізмі кримінально-правової характеристики привласнення, розтрати майна та заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Обґрунтовується, що вирішальне значення для встановлення правового зв'язку особи з майном має не формальне використання зазначених конструкцій, а зміст конкретних повноважень особи щодо майна, які забезпечують можливість впливати на його рух та юридичну долю.

За результатами дослідження виділено чотири основні групи повноважень, через які проявляється правовий зв'язок особи з майном: 1) неслужбові повноваження, що створюють правомірне володіння майном; 2) службові адміністративно-господарські повноваження щодо управління та розпорядження майном, які також формують стан правомірного володіння; 3) інші службові повноваження, які самі по собі не створюють правомірного володіння майном, однак можуть бути використані для незаконного заволодіння ним; 4) повноваження, що не є службовими у розумінні ст. 18 КК України, однак впливають зі службового становища особи та створюють юридичні передумови для незаконного обернення майна. Розкривається зміст відповідних повноважень у різних сферах правовідносин.

У підсумку пропонується підхід до розмежування простих привласнення та розтрати майна, передбачених ч. 1 ст. 191 КК України, і привласнення, розтрати майна та заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, передбачених ч. 2 ст. 191 КК України, залежно від характеру повноважень особи щодо майна та способу їх використання при вчиненні відповідних кримінальних правопорушень.

Ключові слова: привласнення та розтрата майна, заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем, кримінальна відповідальність, службове становище, службові повноваження, правомірне володіння, ввірене майно, відання

The legal relationship between the offender and property as an element of the *corpus delicti* under Article 191 of the Criminal Code of Ukraine

Hvasaliia Anhelina Valeriyivna,

postgraduate student of the Department
of Information, Economic and Administrative Law,
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute,
Kyiv, Ukraine

ORCID ID: 0000-0003-1298-7175

Abstract. The article examines the legal relationship between the offender and property as a defining element of crimes under Article 191 of the Criminal Code of Ukraine. Based on the analysis of contemporary judicial practice, the study reveals the content of a person's powers over the property that create the preconditions for misappropriation, embezzlement of property, and acquisition of property through abuse of office. The research is based on the analysis of 408 judgments delivered by the district courts of Kyiv in criminal proceedings during the period from 2014 to September 2025.

The article reconsiders the significance of the legal constructs of “entrustment” and “conducting” within the mechanism of the criminal-law characterization of misappropriation, embezzlement of property, and acquisition of property through abuse of office. It is argued that the decisive factor in establishing the legal relationship between a person and property is not the formal use of these constructs, but rather the content of the specific powers exercised by the person over the property, which provide the ability to influence its movement or legal fate.

As a result of the study, four main groups of powers through which the legal relationship between a person and property is manifested are identified: 1) non-official powers that create legal possession of property; 2) official administrative and economic powers related to the management and disposal of property, which also establish legal possession; 3) other official powers that do not in themselves create legal possession of property but may be used for its illegal acquisition; 4) powers that are not official within the meaning of Article 18 of the Criminal Code of Ukraine, but arise from a person's official position and create legal preconditions for the illegal conversion of property. The article also reveals the content of these powers in various spheres of legal relations.

In conclusion, the article proposes an approach to distinguishing between simple misappropriation and embezzlement of property under Part 1 of Article 191 of the Criminal Code of Ukraine and misappropriation, embezzlement, and acquisition of property through abuse of office under Part 2 of Article 191 of the Criminal Code of Ukraine, depending on the nature of a person's powers over the property and the manner in which such powers are used in committing a criminal offense.

Keywords: misappropriation and embezzlement of property, acquisition of property through abuse of office, criminal liability, official position, official powers, legal possession, entrusted property, conducting

Вступ

Актуальність проблеми. Чинна норма ст. 191 КК України [1] передбачає три форми протиправного обернення майна: привласнення, розтрату майна та заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Об'єднуючою ознакою цих трьох діянь є особливий правовий зв'язок винного з майном, яке він привласнює, розтрачує чи яким заволодіває. Диспозиція ч. 1 ст. 191 КК України виражає такий правовий зв'язок через вказівку на «ввіреність» майна або на перебування його у віданні особи. Разом з тим ч. 2 ст. 191 КК України безпосередньо не конкретизує особливостей зв'язку винного з майном, яке він обертає на свою або інших осіб користь. Вказане зумовлює

невизначеність поняття зазначених злочинів як у теоретичних розробках, так і у правозастосовній практиці. Більш того, неоднозначність судової практики щодо кваліфікації привласнення, розтрата майна та заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем свідчить про недостатню визначеність існуючих концептуальних підходів до встановлення сутнісних ознак складів зазначених злочинів та їх співвідношення з реальними відносинами, у межах яких вони вчиняються. Представлене дослідження спрямоване на виявлення у судовій практиці конкретних повноважень (правомочностей) винного щодо майна, які виступають необхідною передумовою для вчинення привласнення, розтрата майна та заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Аналіз та систематизація таких повноважень (правомочностей) дають змогу більш конкретно розкрити зміст правового зв'язку винного з майном як специфічної ознаки злочину, передбаченого ст. 191 КК України, та провести більш чітко відмежування зазначеного злочину від інших кримінальних правопорушень проти власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання кваліфікації привласнення, розтрата майна та заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем були предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-криміналістів різних часів, зокрема: Антонюк Н.О., Андрушка П.П., Білогіриць-Котляревського Л.С., Болдарь Г.Є., Владимірова В.О., Діденка В.П., Дудорова О.О., Ємельянова В.П., Зелінського А.Ф., Каменського Д.В., Коржанського М.Й., Кривоченко Л.М., Крігера Г.А., фон-Ліста Ф., Матишевського П.С., Мельника М.І., Михайленка П.П., Михайленка Д.Г., Мовчана Р.О., Навроцького В.О., Пінаєва А.А., Савченка А.В., Смагляка О.В., Стрижевської А.А., Тихенка С.І., Тютюгіна В.І., Ярмиш Н.М. та інших. Кожен із цих науковців зробив вагомий внесок у теоретичне підґрунтя для кримінальної правової характеристики злочинів, передбачених ст. 191 КК України. Однак, навіть при високому рівні наукової розробленості вказаних питань досвідченими та авторитетними вченими, у їх працях немає однастайності щодо місця привласнення, розтрата майна та заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у системі кримінальних правопорушень проти власності. В той час як правовий зв'язок винного із майном як необхідна передумова для вчинення зазначених злочинів залишився без достатньої уваги науковців.

Мета статті – розкрити зміст правового зв'язку винного із майном як визначальної ознаки привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем з урахуванням чинного кримінального законодавства та сучасної правозастосовної практики.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання. Застосування статистичного методу дало змогу узагальнити та проаналізувати показники судової практики щодо кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 КК України, зокрема виявити найбільш поширені види повноважень осіб щодо майна. За допомогою догматичного (формально-юридичного) методу проаналізовано положення кримінального, трудового та кримінального процесуального законодавства, а також переосмислено зміст конструкцій «ввірення», «відання», «правомірного володіння» та окремих видів повноважень щодо майна. Математичні методи використовувалися під час обробки емпіричних даних, визначення співвідношення окремих категорій кримінальних правопорушень і узагальнення результатів дослідження судової практики.

Результати

Дана публікація є результатом дослідження судової практики щодо кваліфікації судами України кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 КК України. У межах дослідження проаналізовано зміст наявних у Єдиному державному реєстрі судових рішень вироків у кримінальних провадженнях щодо привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, ухвалених районними судами м. Києва у період з 2014 р. по вересень 2025 р. Вироки за 2014–2021 рр. досліджувалися методом випадкової вибірки обсягом приблизно 70–80 % від загальної сукупності, а вирoki за 2021–2025 рр. – методом суцільного аналізу. Загалом було проаналізовано 408 вироків. Предметом аналізу були, зокрема, питання кваліфікації кримінального правопорушення, результату розгляду справи, виду, міри та мотивів призначеного покарання, застосування судами звільнення від покарання та його відбування, а також окремі кримінальні процесуальні аспекти: доказування, застосування запобіжних заходів, відшкодування заподіяної шкоди, затвердження угод про визнання винуватості та застосування спеціальної конфіскації.

Специфіка кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 КК України, яка вирізняє їх серед інших посягань на власність, зумовлена особливим правовим зв'язком винного з майном, яке він привласнює, розтрачує або яким заволодіває. Диспозиція ч. 1 ст. 191 КК України виражає такий зв'язок через вказівку на «ввіреність» майна або перебування його у віданні особи.

Усталений у вітчизняній кримінально-правовій науці підхід до розуміння зв'язку винного з майном як ознаки привласнення полягає у визначенні такого зв'язку як правомірного володіння [2, с. 310; 3, с. 408; 4, с. 524; 5, с. 160; 6, с. 81]. Правомірне володіння як передумову злочинного привласнення можна визначити як таке правовідношення, за якого особа на певних правових підставах має можливість підпорядковувати чуже майно своїй волі. Правовими підставами такого володіння можуть бути договір із власником майна, закон або інший акт, виданий відповідно до закону. Ввірення майна та надання його у відання є окремими юридичними формами передання майна у сферу правомірного контролю винного. Ввіряючи майно, власник виявляє особливу довіру до особи, доручаючи їй поводитися з таким майном визначеним чином. Відання є видом володіння, при якому володілець підпорядковує чуже майно своїй волі опосередковано, тобто не маючи з ним фізичного контакту [6, с. 669].

Разом з тим для більш точного розуміння змісту правомірного володіння, відання та ввірення необхідно звернутися не лише до загальних теоретичних конструкцій, а й до конкретних повноважень особи щодо майна, через які цей правовий зв'язок фактично проявляється. Саме такі повноваження дають змогу встановити, у чому полягала правомірна можливість винного впливати на майно до моменту його протиправного обернення на свою чи інших осіб користь.

Сутність відповідних правомочностей залежить від сфери та специфіки правовідносин, у межах яких майно передається особі або перебуває під її контролем. Більшість проаналізованих справ стосувалася випадків привласнення та розтрати, вчинених у сфері трудових відносин, тобто щодо майна, переданого працівникові роботодавцем для виконання посадових обов'язків, або майна, отриманого ним від імені чи в інтересах роботодавця як власника майна. Такі випадки становили 66 % проаналізованих вироків. Другу за кількістю групу становили кримінальні правопорушення, вчинені у сфері службової діяльності, – 31 %. Водночас лише у 3 % випадків привласнення або розтрата вчинялися у межах цивільно-правових відносин.

Систематизація повноважень працівників, представлена у цьому дослідженні, здійснювалася шляхом узагальнення таких повноважень із: 1) посадових інструкцій

осіб, які притягалися до кримінальної відповідальності, згідно з проаналізованими вироками; 2) кваліфікаційних характеристик професій працівників, визначених у відповідних випусках Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, зокрема Випуску 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності», затвердженого наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 р. № 336 [7], Випуску 65 «Торгівля та громадське харчування», затвердженого наказом МЗЕЗторгу України від 30.11.1999 р. № 918 [8], та інших; 3) законів України та інших нормативно-правових актів, зокрема Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 29.12.2017 р. № 148 [9].

Так, аналіз змісту вироків та кваліфікаційних характеристик професій дає підстави виділити чотири основні групи повноважень, через які проявляється правовий зв'язок особи з майном: 1) неслужбові повноваження щодо майна, які створюють правомірне володіння майном; 2) службові повноваження щодо майна, які створюють правомірне володіння майном; 3) інші службові повноваження, які хоча й не створюють правомірного володіння майном, однак їх використання дозволяє заволодіти майном; 4) повноваження, які самі по собі не є службовими, однак впливають зі службового становища особи та можуть бути використані для заволодіння майном.

1. Неслужбові повноваження щодо майна полягають у здійсненні контролю безпосередньо щодо майна, переданого працівнику роботодавцем для виконання його посадових обов'язків, або майна, отриманого ним від імені чи в інтересах роботодавця. Такі повноваження не пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій у розумінні ч. 3 ст. 18 КК України, однак саме вони створюють фактичну й юридичну передумову для привласнення або розтрати майна.

За характером контролю неслужбові повноваження щодо майна можуть бути поділені на: 1) повноваження, що передбачають поєднання фізичного та свідомого контролю над майном; 2) повноваження, що передбачають лише свідомий контроль над майном без безпосереднього фізичного контакту з ним. Фізичний контроль над майном полягає у можливості особи безпосередньо приймати, зберігати, переміщувати, видавати чи іншим чином фізично впливати на майно. Такий контроль може здійснюватися як щодо майна, яке безпосередньо перебуває у руках особи, так і щодо майна, розміщеного у контрольованому нею місці: касі, сейфі, прилавку, торговельному залі, складі, іншому приміщенні або транспортному засобі. Свідомий контроль за відсутності фізичного полягає у можливості особи організувати або забезпечувати рух майна між іншими особами, які здійснюють його безпосередній фізичний контроль, без відносин службової підлеглості між ними. У таких випадках працівник не тримає майно фізично, однак його дії визначають напрям руху майна, умови його передання, обліку, реалізації чи повернення.

Повноваження, що передбачають фізичний контроль над майном, характерні, зокрема, для продавців, касирів, працівників торгівлі, комірників, експедиторів, водіїв-експедиторів, працівників поштового зв'язку, а також інших працівників, робота яких пов'язана зі зберіганням, обробленням, продажем, відпуском, перевезенням або застосуванням у процесі виробництва товарно-матеріальних цінностей та з якими може бути укладено письмовий договір про повну матеріальну відповідальність відповідно до ст. 135-1 КЗпП України [10] та Переліку посад і робіт, які заміщаються або виконуються працівниками, з якими можуть укладатися такі договори, затвердженого постановою Держкомпраці СРСР та Секретаріату ВЦПС від 28.12.1977 р. № 447/24 [11] (далі – Перелік № 447/24).

Найбільш широко представлену серед проаналізованих вироків групу становлять продавці та інші працівники, наділені функціями продавця (52 випадки із 408). Їхні

повноваження охоплюють, з одного боку, дії щодо товарів, а з іншого – дії щодо коштів покупців і виручки. Щодо товарів такий контроль проявляється у прийманні, одержанні зі складу, зберіганні, підготовці до продажу, продажу, відпуску, реалізації, видачі покупцеві, обміні та прийнятті повернення товару, а також у фактичному контролі торговельного місця чи приміщення, де товар перебуває для продажу. Щодо коштів покупців та виручки фізичний контроль продавця полягає у проведенні розрахунків із покупцями, одержанні від покупців коштів за придбані товари, підрахунку виручки та її здачі до каси підприємства. У момент прийняття коштів від покупця продавець діє як уповноважений представник підприємства у відповідних товарно-грошових операціях, а отримана ним виручка є коштами підприємства, які він зобов'язаний підрахувати, зберегти та передати у встановленому порядку.

Значну частину проаналізованих вироків також становлять випадки притягнення до кримінальної відповідальності касирів та інших працівників, наділених функціями касира (51 випадок із 408, з яких 25 – у сфері торгівлі та 26 – у сфері фінансових послуг). Узагальнення змісту їхніх повноважень щодо майна, яке ставало предметом привласнення або розтрати, дає підстави виділити повноваження щодо роботи із готівковими коштами та іншими цінностями. Фізичний контроль касира над майном полягає у здійсненні касових операцій безпосередньо щодо готівкових коштів чи інших цінностей, які перебувають у касі, сейфі, сховищі, платіжному терміналі, інкасаторському транспорті або іншому місці, визначеному для здійснення касових операцій. Такий контроль проявляється у прийманні, перерахуванні, перевірці справжності та платіжності, обліку, сортуванні, тимчасовому зберіганні, видачі, поверненні, транспортуванні та здачі коштів або інших цінностей, а також у веденні розрахунків зі споживачами, одержанні розмінної монети та виручки, оприбуткуванні і видачі готівкових коштів за касовими ордерами, веденні касової книги та складанні касових звітів, оформленні та продажу проїзних документів, доставці й перевезенні коштів та валютних цінностей, забезпеченні їх схоронності, а також у прийманні, оцінці, зберіганні та видачі заставного майна при здійсненні кредитних або заставних операцій. Відповідно, правовий зв'язок касира з майном проявляється через повноваження щодо забезпечення руху коштів та їх фізичного збереження у процесі здійснення касових операцій.

Іншу категорію працівників торгівлі, повноваження яких також характеризуються фізичним контролем над майном, становлять приймальники замовлень, приймальники товарів, комплектувальники товарів, а також комірники. Фізичний контроль таких працівників над майном проявляється у безпосередньому прийманні, сортуванні, зберіганні, комплектуванні, переміщенні, підготовці до відправлення та видачі товарів, веденні обліку матеріальних цінностей, підготовці товарів до інвентаризації, списанні товарів, забезпеченні збереження товарно-матеріальних цінностей, які перебувають на складі або в іншому місці зберігання, а в окремих випадках – також у прийманні коштів від населення та здачі їх у встановленому порядку.

Подібний характер фізичного контролю над майном мають експедитори та водії, наділені функціями експедитора. Їх повноваження проявляються у прийманні вантажів зі складів, супроводженні та перевезенні вантажів до місця призначення, забезпеченні їх збереження під час транспортування, здачі доставлених вантажів одержувачам, а також у складанні приймально-здавальної документації. Особливістю правового зв'язку експедитора з майном є те, що вантаж протягом перевезення перебуває у сфері його фактичного контролю та фізичного доступу, зокрема у транспортному засобі, яким він керує або який супроводжує.

Серед проаналізованих вироків також зустрічаються випадки вчинення привласнення чи розтрати працівниками поштового зв'язку, зокрема листоношами, кур'єрами та операторами поштового зв'язку. Фізичний контроль таких працівників над

майном проявляється у доставці поштових відправлень, пенсій, грошової допомоги та переказів, прийманні платежів від населення, обліку і контролі знаків поштової оплати та інших умовних цінностей, прийманні, обробці, підготовці до відправки, передачі та видачі поштових відправлень і грошових переказів, а також у забезпеченні збереження та поверненні невручених поштових відправлень і переказів.

До зазначеної групи повноважень належать також повноваження працівників, з якими укладено письмові договори про повну матеріальну відповідальність відповідно до ст. 135-1 КЗпП України та Переліку № 447/24. Матеріально-відповідальними особами можуть бути як працівники, розглянуті вище, так і інші працівники, трудові функції яких пов'язані зі зберіганням, обробленням, продажем (відпуском), перевезенням або застосуванням у процесі виробництва товарно-матеріальних цінностей. При цьому вирішальне значення має не сам факт укладення договору про матеріальну відповідальність, а наявність у трудовій функції працівника повноважень щодо фізичного контролю над майном. Договір про матеріальну відповідальність не створює нових повноважень щодо майна, а лише закріплює обов'язок працівника забезпечувати збереження ввірених йому товарно-матеріальних цінностей. Відповідно, наявність такого договору не впливає на характер фізичного контролю над майном, а лише на обсяг матеріальної відповідальності працівника.

Разом з тим працівник, трудова функція якого не пов'язана зі зберіганням, обробленням, продажем (відпуском), перевезенням або застосуванням у процесі виробництва товарно-матеріальних цінностей, не набуває фізичного контролю над майном лише внаслідок укладення з ним договору про матеріальну відповідальність. Так, охоронник за своїми посадовими обов'язками забезпечує цілісність об'єкта охорони та недоторканність майна, що на ньому зберігається, однак, як правило, не здійснює операцій із таким майном і не володіє інформацією про його індивідуалізуючі ознаки. Крім того, укладення договору про матеріальну відповідальність із працівником, посада або робота якого не охоплюється Переліком № 447/24, не породжує для нього самостійних правових наслідків і не розширює зміст його трудової функції.

Так само помилковим є ототожнення статусу матеріально-відповідальної особи зі статусом службової особи. Хоча Перелік № 447/24 охоплює і посади, виконання яких може бути пов'язане з адміністративно-господарськими або організаційно-розпорядчими функціями (наприклад, керуючі магазинами, завідувачі касами), саме по собі укладення договору про матеріальну відповідальність не наділяє працівника службовими повноваженнями. Якщо працівник не є службовою особою у розумінні ст. 18 КК України за характером своїх трудових функцій, то укладення з ним такого договору не змінює його правового статусу, оскільки не доповнює його повноваження адміністративно-господарськими чи організаційно-розпорядчими функціями.

Неслужбові повноваження, що передбачають свідомий контроль над майном без безпосереднього фізичного контакту з ним, характерні, зокрема, для менеджерів з продажу, збуту та торговельних агентів. Зміст відповідної трудової функції проявляється в організації та координуванні діяльності з продажу товарів, укладенні договорів купівлі-продажу від імені підприємства, забезпеченні постачання продукції клієнтам, контролі сплати замовниками коштів за продукцію або послуги, вжитті заходів щодо забезпечення надходження коштів та повернення дебіторської заборгованості, а в окремих випадках – також в отриманні коштів від замовників та внесенні їх у касу підприємства або на розрахунковий рахунок в установу банку.

Особливістю таких повноважень є те, що відповідні працівники, як правило, не здійснюють безпосереднього фізичного контролю ні над товарами, які реалізуються підприємством, ні над коштами, що перераховуються як оплата за поставлену продукцію. Разом з тим їх дії спрямовані на організацію руху товарів і коштів у межах виконання господарських договорів. На відміну від організаційно-розпорядчих чи

адміністративно-господарських функцій, така організаційна діяльність не передбачає відносин підлеглості, оскільки контрагенти підприємства не перебувають у службовій залежності від менеджера чи торговельного агента і діють самостійно. Відповідно, забезпечення надходження коштів за реалізовану продукцію або організація поставки товару здійснюється не шляхом надання обов'язкових вказівок, а через переговори, погодження та координацію дій учасників господарських відносин. Саме ці можливості можуть бути використані для незаконного оборонення майна, наприклад шляхом зазначення під час переговорів власних банківських реквізитів замість реквізитів підприємства для перерахування коштів або шляхом передачі матеріально-відповідальним особам недостовірних відомостей щодо реквізитів чи адреси поставки товару. Таким чином, хоча зазначені функції не є службовими у розумінні ст. 18 КК України та не встановлюють фізичного контролю над майном, вони створюють можливість організувати та спрямовувати рух товарів і коштів.

Таким чином, неслужбові повноваження щодо майна можуть проявлятися як у фізичному, так і у свідомому контролі над ним. Фізичний контроль характеризується тим, що працівник у силу своїх трудових обов'язків безпосередньо взаємодіє з майном фізично: приймає, тримає, переміщує, перевозить, видає, зберігає або іншим чином забезпечує його фізичний рух. Такий контроль здійснюється не лише через тілесний контакт із майном, а й через фактичне підпорядкування працівникові певного простору, у межах якого майно перебуває та переміщується відповідно до внутрішніх документів підприємства: каси, складу, сейфа, торговельного залу, транспортного засобу, сховища тощо. Свідомий контроль, навпаки, не передбачає безпосереднього фізичного контакту з майном, однак полягає в організації, координації або спрямуванні його руху між особами, які здійснюють фізичний контроль над таким майном, за відсутності між ними та відповідним працівником відносин службової підлеглості. В обох випадках відповідні повноваження не є службовими у розумінні ст. 18 КК України, однак саме вони формують правовий зв'язок особи з майном, який може виступати передумовою для його привласнення або розтрати.

Питання про віднесення розглянутих повноважень до проявів «ввірення» або «відання» майном не має самостійного практичного значення для характеристики правового зв'язку особи з майном у межах досліджуваних кримінальних правопорушень. Аналіз змісту трудових функцій та повноважень працівників свідчить, що більшість із них не можуть бути однозначно охарактеризовані через конструкцію відання, оскільки відповідні працівники здійснюють не опосередкований управлінський вплив на майно, а безпосередній фізичний або свідомий контроль над ним. Водночас ознаки ввірення найбільш виразно проявляються лише у випадках, коли майно передається працівникові під повну матеріальну відповідальність. Разом з тим формальне віднесення повноважень до ввірення чи відання не впливає на зміст правомочностей працівника щодо майна. Вирішальне значення для встановлення правового зв'язку особи з майном має наявність у працівника повноважень щодо фізичного або свідомого контролю над майном, які створюють можливість його привласнення або розтрати.

2. Службові повноваження щодо майна, які характеризуються правомірним володінням службовою особою майном, яке вона привласнює та розтрачує, можуть полягати лише у проявах адміністративно-господарських функцій. Так, відповідно до п. 1 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво» № 5 від 26.04.2002 р. [12] адміністративно-господарські обов'язки – це обов'язки по управлінню або розпорядженню державним, колективним чи приватним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо).

У межах дослідження аналізувалися повноваження як службових осіб юридичних осіб публічного права (посадових осіб органів державної влади та місцевого

самоврядування, їх структурних підрозділів, а також державних і комунальних підприємств, установ та організацій), так і службових осіб юридичних осіб приватного права (посадових осіб приватних підприємств, установ або організацій). Узагальнення здійснювалося на підставі 1) посадових інструкцій осіб, які притягалися до кримінальної відповідальності (згідно із проаналізованими вироками); 2) кваліфікаційних характеристик професій працівників, визначених у відповідних випусках Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників; 3) нормативно-правових актів, які регулюють діяльність відповідних посадових осіб, органів та організацій; 4) статутів, положень та інших установчих документів юридичних осіб. При цьому повноваження службових осіб юридичних осіб публічного та приватного права відрізняються насамперед порядком їх встановлення та делегування. Якщо повноваження службових осіб юридичних осіб публічного права, як правило, визначаються безпосередньо законом чи іншим нормативно-правовим актом, то у сфері приватного права вони встановлюються переважно установчими документами або внутрішніми актами юридичної особи. Крім того, механізм наділення працівників службовими функціями за спеціальним повноваженням у юридичних особах приватного права є більш гнучким, оскільки керівник такої юридичної особи може, якщо інше не встановлено установчими документами чи рішеннями засновників, наділяти працівників службовими повноваженнями на підставі наказу, розпорядження або довіреності. Натомість органи та посадові особи юридичних осіб публічного права відповідно до ст. 19 Конституції України зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України, що обмежує можливість довільного наділення працівників службовими функціями за спеціальним повноваженням.

Серед адміністративно-господарських повноважень саме *повноваження щодо розпорядження та управління майном* формують такий правовий зв'язок службової особи з майном, який дозволяє їй самостійно або через підлеглих працівників проявляти щодо нього свою волю, тобто володіти ним безпосередньо або опосередковано. Йдеться про розпорядження та управління у встановленому порядку (відповідно до законодавства, установчих документів юридичної особи, у межах затверджених кошторисів, відповідно до цільового призначення майна тощо) майном юридичної особи та майном, закріпленим за нею, або переданим їй для управління, користування чи інших цілей. Узагальнення відомостей про повноваження осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності, викладених у проаналізованих вироках, свідчить, що проявами таких повноважень можуть бути: 1) затвердження кошторисів доходів і видатків; 2) організація та проведення закупівель товарів, робіт і послуг за кошти юридичної особи; 3) прийняття рішень щодо укладення договорів, які створюють для юридичної особи майнові зобов'язання, у тому числі шляхом видачі довіреностей або надання доручень іншим посадовим особам; 4) здійснення заходів щодо управління та розпорядження земельними ділянками; 5) забезпечення перерахування коштів за податками, виплатами, платежами та іншими договірними зобов'язаннями; 6) підписання (т.зв. «право першого підпису») та затвердження документів, які є підставою для розпорядження майном, зокрема платіжних інструкцій, накладних, видаткових касових ордерів, в тому числі з використанням кваліфікованого електронного підпису.

Особливість таких повноважень полягає в тому, що вони забезпечують службовій особі можливість як самостійно переміщувати, відчужувати чи іншим чином обертати майно юридичної особи на свою або інших осіб користь, так і зобов'язувати до цього підлеглих працівників, які здійснюють безпосередній фізичний контроль над майном. Так, службова особа, як правило керівник юридичної особи, може самостійно підписати платіжну інструкцію щодо перерахування коштів на підставний рахунок, або ж надати вказівку касиру видати кошти за видатковим касовим ордером, доручити бухгалтеру здійснити безпідставне нарахування виплат чи організувати відвантаження товару на

користь підконтрольних осіб. При цьому службова особа нерідко поєднує декілька адміністративно-господарських функцій одночасно, наприклад ініціює нарахування коштів, затверджує відповідні документи та підписує платіжні інструкції щодо їх перерахування.

Отже, якщо службова особа юридичної особи приватного чи публічного права наділена повноваженнями щодо управління та розпорядження майном у наведених проявах, подальше незаконне обернення такого майна на свою або інших осіб користь утворює склад привласнення або розтрати. У таких випадках правовий зв'язок службової особи з майном характеризується не фізичним контролем, а владним впливом на рух і юридичну долю майна, у тому числі через діяльність підлеглих працівників. Саме такий характер повноважень найбільшою мірою відповідає поняттю перебування майна у віданні особи.

3. До інших службових повноважень, які самі по собі не створюють стану правомірного володіння майном, однак їх використання дозволяє незаконно заволодіти таким майном, належать окремі адміністративно-господарські обов'язки, організаційно-розпорядчі обов'язки, а також владні повноваження.

Під відповідними адміністративно-господарськими обов'язками слід розуміти такі обов'язки щодо управління та розпорядження майном, які не створюють у службової особи стану правомірного володіння майном, а лише формують умови для впливу на порядок руху, обліку, використання або контролю за майном, що надалі може бути використано для незаконного заволодіння ним. До таких повноважень, зокрема, належать: 1) забезпечення збереження, раціонального, ефективного (ощадливого) та цільового використання майна юридичної особи, майна, закріпленого за нею, або переданого їй для управління, користування чи інших цілей, якщо такі повноваження реалізуються шляхом установа порядку та контролю за операціями щодо майна; 2) установа порядку (запровадження заходів) збереження та використання майна; 3) контроль за збереженням, раціональним, ефективним та цільовим використанням майна, у тому числі контроль за складанням, оформленням і затвердженням документів, які є підставою для здійснення фінансових операцій, контроль за призначенням, нарахуванням і виплатою коштів, витрачанням майна, а також за прийманням, збереженням і відпуском матеріальних цінностей.

Особливістю таких повноважень є те, що вони не надають службовій особі можливості безпосередньо переміщувати чи відчужувати майно від імені юридичної особи, а реалізуються переважно через загальний (абстрактний) контроль за операціями щодо майна та встановлення порядку їх здійснення. При цьому такий контроль не обов'язково спрямований на дії конкретних працівників або пов'язаний із відносинами службової підлеглості, а може здійснюватися службовою особою безпосередньо під час ведення обліку активів, формування звітності, підготовки, перевірки чи погодження документів, а також прийняття рішень щодо окремих питань поточної діяльності юридичної особи.

Разом з тим, саме такі повноваження можуть використовуватися службовою особою для незаконного заволодіння майном підприємства, установи чи організації як публічного, так і приватного права. Так, головний бухгалтер підприємства, будучи наділений повноваженнями щодо контролю за збереженням, раціональним, ефективним та цільовим використанням майна юридичної особи, хоча й не має права самостійно розпоряджатися коштами підприємства шляхом підписання платіжних інструкцій, однак бере участь у підготовці, перевірці та погодженні відповідних фінансових документів, засвідчуючи правильність проведення операцій. Використовуючи такі контрольні повноваження всупереч інтересам служби, він може вносити до платіжних документів неправдиві відомості щодо реквізитів отримувача або розміру платежів з метою перерахування коштів на підставні рахунки чи у завищеному

розмірі. У таких випадках керівник підприємства покладається на виконання бухгалтером його службових обов'язків щодо перевірки законності та правильності фінансових операцій, однак відповідні повноваження використовуються для незаконного обороту майна на користь винного чи інших осіб.

Подібним чином може використовуватися і повноваження щодо встановлення порядку (запровадження заходів) збереження та використання майна юридичної особи. Наприклад, службова особа може організувати такий порядок обліку чи контролю за майном, за якого частина товарно-матеріальних цінностей фактично вибуває з належного обліку та створюються умови для їх подальшого незаконного обороту на користь винного або інших осіб. Тому саме по собі встановлення порядку використання чи збереження майна не означає правомірною володіння ним, однак створює службовій особі можливість впливати на рух і облік майна таким чином, що це може бути використано для незаконного заволодіння ним.

Організаційно-розпорядчі повноваження, згідно з п. 1 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво» № 5 від 26.04.2002 р., полягають у здійсненні керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності.

Серед проаналізованих вироків зустрічалися різні варіації формулювання змісту організаційно-розпорядчих повноважень: організація, управління, у тому числі поточне, та контроль за діяльністю юридичної особи, її структурних підрозділів і працівників. Однак загалом такі повноваження зводилися до здійснення керівництва трудовим колективом юридичної особи, виробничою, торгівельною чи іншою статутною діяльністю юридичної особи, а також окремими ділянками роботи, зокрема плануванням, звітністю, адміністративно-господарською діяльністю (у тому числі у сфері тендерних закупівель), фінансовою, правовою, кадровою діяльністю та роботою з бухгалтерського обліку.

Самі по собі такі повноваження не створюють у службової особи правомірною володіння майном і не пов'язують її безпосередньо з майном юридичної особи. Разом з тим вони створюють можливість впливати на рух майна через підлеглих працівників, які здійснюють його безпосередній фізичний контроль або беруть участь у здійсненні фінансових чи господарських операцій. Такий вплив реалізується насамперед шляхом надання обов'язкових до виконання вказівок підлеглим особам у межах службової підлеглості.

Наприклад, керівник державного органу або його структурного підрозділу може надати підлеглим вказівку підготувати договори підряду із завідомо неправдивими відомостями щодо вартості робіт або щодо робіт, які фактично не виконуватимуться, з метою подальшого незаконного обороту бюджетних коштів на користь винного чи інших осіб. У таких випадках працівники, які усвідомлюють неправдивість внесених до документів відомостей та злочинний характер дій керівника, можуть виступати співучасниками заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем.

Владні повноваження службових осіб, з урахуванням визначення представників влади, наведеного у п. 1 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво» № 5 від 26.04.2002 р., доцільно поділяти на дві основні групи: 1) повноваження ставити вимоги, обов'язкові до виконання; 2) повноваження приймати рішення, обов'язкові до виконання. Спільною ознакою таких повноважень є те, що відповідні вимоги або рішення підлягають виконанню фізичними та юридичними особами незалежно від їх відомчої належності чи службової підлеглості. Саме обов'язковість виконання владних приписів відрізняє владні повноваження від організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських, реалізація яких, як

правило, пов'язана з наявністю відносин службової підлеглості або здійсненням внутрішнього управління діяльністю юридичної особи.

До повноважень *ставити обов'язкові до виконання вимоги* належать, зокрема, повноваження прокурора, передбачені п. 4, 5 ч. 2 ст. 36 КПК України [13], доручати слідчому чи оперативним підрозділам проведення слідчих (розшукових) дій та надавати вказівки щодо порядку їх проведення. Такі доручення та вказівки фактично є владними вимогами, обов'язковими до виконання слідчим і оперативними підрозділами відповідно до ч. 4 ст. 40 та ч. 3 ст. 41 КПК України. Аналогічний характер мають і повноваження керівника органу досудового розслідування, передбачені п. 3 ч. 2 ст. 39 КПК України, щодо надання слідчому письмових вказівок, зокрема про необхідність ініціювання обшуку, тимчасового доступу до речей і документів чи тимчасового вилучення майна.

Водночас владний характер мають і повноваження прокурора та слідчого щодо безпосереднього проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, передбачені п. 4 ч. 2 ст. 36 та п. 2 ч. 2 ст. 40 КПК України. Хоча проведення обшуку, огляду чи тимчасового доступу до речей і документів передбачає попереднє отримання ухвали слідчого судді, владні повноваження слідчого чи прокурора проявляються вже на стадії виконання такої ухвали. Так, під час проведення обшуку або огляду слідчий чи прокурор фактично ставить перед присутніми особами обов'язкові до виконання вимоги щодо недопущення перешкоджання проведенню процесуальної дії, у тому числі вилученню речей і документів, які мають значення для кримінального провадження. Аналогічно при тимчасовому доступі до речей і документів слідчий або прокурор вимагає від володільця надати доступ до відповідних речей чи документів. Невиконання таких вимог тягне встановлену законом відповідальність, що додатково підкреслює їх владний характер.

Окрему групу становлять владні повноваження щодо *прийняття обов'язкових до виконання рішень*. До них, зокрема, належать повноваження прокурора та слідчого, передбачені п. 9 ч. 2 ст. 36 та п. 8 ч. 2 ст. 40 КПК України, щодо прийняття процесуальних рішень. Особливо виразно такі повноваження проявляються під час проведення обшуку чи огляду, коли слідчий або прокурор самостійно приймає рішення про вилучення конкретних речей і документів, які, на його думку, мають значення для кримінального провадження. На відміну від тимчасового доступу до речей і документів, де можливість виїмки обмежується переліком речей, визначених ухвалою слідчого судді, під час обшуку або огляду слідчий і прокурор фактично вирішують питання про вилучення майна безпосередньо на місці проведення процесуальної дії. Саме в цьому проявляється владний характер відповідних повноважень, оскільки прийняте ними рішення є обов'язковим для осіб, у яких вилучається майно, а його реалізація забезпечується механізмом державного примусу.

На відміну від адміністративно-господарських чи організаційно-розпорядчих повноважень, владні повноваження не створюють у службової особи правомірного володіння майном і не пов'язують її з майном через функції управління чи контролю за ним. Однак саме завдяки можливості ставити обов'язкові вимоги або приймати обов'язкові рішення службова особа отримує реальну можливість заволодіти майном або забезпечити його незаконне вилучення чи переміщення.

4. Окрему групу становлять **повноваження, які самі по собі не є службовими** у розумінні ч. 3 ст. 18 КК України та п. 1 постанови Пленуму Верховного Суду України № 5 від 26.04.2002 р. «Про судову практику у справах про хабарництво», **однак впливають саме зі службового становища особи та можуть бути використані для заволодіння майном**. Особливістю таких повноважень є те, що вони не пов'язані ані з безпосереднім володінням майном, ані зі здійсненням адміністративно-господарських чи організаційно-розпорядчих функцій у їх класичному розумінні, проте надають

службовій особі можливість вчиняти юридично значимі дії, які створюють право на отримання майна або зумовлюють виникнення у юридичної особи обов'язку відчужити належне їй майно на користь третіх осіб. У таких випадках дії службової особи зовні мають легальний характер, однак фактично використовуються як механізм незаконного обороту майна на свою або інших осіб користь.

До таких повноважень, зокрема, належать: 1) представництво інтересів юридичної особи та право діяти від її імені, у тому числі без довіреності або на підставі довіреності як спеціального чи тимчасового повноваження; 2) укладення, зміна та припинення договорів, угод і трудових контрактів; 3) видача доручень або довіреностей на вчинення відповідних юридичних дій; 4) прийняття рішень щодо питань діяльності юридичної особи, які не віднесені до компетенції засновників чи акціонерів; 5) забезпечення виконання рішень засновницьких органів, договорів та контрактів; 6) затвердження і підписання бухгалтерських, фінансових, господарських, технічних та інших документів, які самі по собі не є безпосередньою підставою для розпорядження майном, але створюють передумови для його подальшого відчуження; 7) відкриття та закриття банківських рахунків; 8) ведення реєстрів власників іменних цінних паперів; 9) перевірка обсягів виконаних робіт, наданих послуг чи отриманих матеріалів; 10) забезпечення виконання фінансових планів; 11) установа порядку підготовки та укладення договорів від імені юридичної особи.

Такі повноваження створюють для службової особи можливість впливати не безпосередньо на саме майно, а на юридичні підстави його руху. Наприклад, службова особа може укласти від імені юридичної особи фіктивний договір, підписати документи про нібито виконані роботи чи поставлені товари, підтвердити неправдиві відомості про обсяги послуг або надати повноваження підконтрольним особам на здійснення відповідних операцій. Унаслідок цього у юридичної особи формально виникає обов'язок перерахувати кошти, передати майно або виконати інші майнові зобов'язання, хоча фактично такі дії спрямовані на незаконне заволодіння майном.

На відміну від адміністративно-господарських повноважень щодо розпорядження майном, які створюють у службової особи стан правомірного володіння майном або можливість безпосередньо ним розпорядитися, відповідні повноваження лише формують юридичні передумови для подальшого відчуження майна іншими особами або автоматичного виникнення майнових наслідків для юридичної особи. Саме тому вони не можуть розглядатися як прояви відання майном у розумінні ч. 1 ст. 191 КК України, однак їх використання здатне забезпечити незаконне заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем.

Висновки

У результаті проведеного дослідження встановлено, що визначальною ознакою кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 КК України, є особливий правовий зв'язок винного з майном, яке привласнюється, розтрачується або яким заволодівають шляхом зловживання службовим становищем. Такий зв'язок проявляється не через формальне використання юридичних конструкцій «ввірення» чи «відання», а насамперед через конкретні повноваження особи щодо майна, які забезпечують можливість впливати на його рух. Саме зміст відповідних повноважень має вирішальне значення для встановлення характеру правового зв'язку особи з майном та правильної кримінально-правової кваліфікації діяння.

Проведений аналіз судової практики дозволив виділити чотири основні групи повноважень, через які проявляється правовий зв'язок особи з майном: 1) неслужбові повноваження, що створюють правомірне володіння майном; 2) службові адміністративно-господарські повноваження щодо управління та розпорядження майном, які також формують стан правомірного володіння; 3) інші службові

повноваження, які самі по собі не створюють правомірного володіння майном, однак можуть бути використані для незаконного заволодіння ним; 4) повноваження, що не є службовими у розумінні ст. 18 КК України, однак впливають зі службового становища особи та створюють юридичні передумови для незаконного обернення майна.

Встановлено, що неслужбові повноваження, які створюють стан правомірного володіння майном, є передумовою для вчинення простих привласнення та розтрати, тобто кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 191 КК України. Водночас службові адміністративно-господарські повноваження щодо управління та розпорядження майном, які також формують стан правомірного володіння, є ознакою привласнення та розтрати майна шляхом зловживання службовим становищем, передбачених ч. 2 ст. 191 КК України. Інші службові повноваження, які самі по собі не створюють правомірного володіння майном, однак можуть бути використані для незаконного заволодіння ним, а також повноваження, що не є службовими у розумінні ст. 18 КК України, однак впливають зі службового становища особи та створюють юридичні передумови для незаконного обернення майна, є сутнісними ознаками заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК України).

Таким чином, конкретизація змісту повноважень, через які проявляється правовий зв'язок особи з майном, може сприяти подоланню наявної у судовій практиці неоднозначності у розмежуванні привласнення, розтрати майна і заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Запропонований підхід спрямований на відмежування відповідних форм посягань на майно між собою залежно від характеру повноважень особи щодо нього та способу їх використання при вчиненні кримінального правопорушення. Разом з тим інші питання кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 КК України, потребують подальшого наукового дослідження та становитимуть предмет наступних наукових розробок.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Науково-практичний коментар до кримінального кодексу України. Ю. В. Александров та ін. За ред. С. С. Яценко. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : А.С.К., 2002. 966 с.
3. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник. За ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т.1. Луганськ : видавництво «Елтон - 2», 2012. 780 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 7-ме вид., переробл. та допов. Київ: Юридична думка, 2010. 1288 с.
5. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник. Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. За ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Харків, 2010. 608 с.
6. Гвасалія А.В. Концептуальні засади кримінальної відповідальності за протиправне привласнення: світ і Україна. *Наукові перспективи*. № 6(60) 2025. С. 654-672. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6\(60\)-654-672](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6(60)-654-672).
7. Про затвердження Випуску 1 "Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності" Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників: наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 р. № 336. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04#Text>.
8. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 65 "Торгівля та громадське харчування": наказ Міністерства зовнішніх економічних

зв'язків і торгівлі України від 30.11.1999 р. № 918. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0918204-99#Text>.

9. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: постанова Правління Національного банку України від 29.12.2017 р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text>.

10. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

11. Перелік посад і робіт, які заміщаються або виконуються працівниками, з якими можуть укладатися такі договори, затверджений постановою Держкомпраці СРСР та Секретаріату ВЦРПС від 28.12.1977 р. № 447/24. URL: https://vk24.ua/regulations_and_jurisprudence/postanovi/ob-utverzdenii-perechna-dolznostei-i-rabot-zamesaemyh-ili-vypolnaemyh-rabotnikami-s-kotorymi.

12. Про судову практику у справах про хабарництво: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text>.

13. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

References

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III [Criminal Code of Ukraine from April 5, 2001 No. 2341-III]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].

2. Aleksandrov, Yu. V. et al. (2002). *Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and Practical Commentary to the Criminal Code of Ukraine]*. S. S. Yatsenko (Ed.). (2nd ed., rev. and suppl.). Kyiv: A.S.K. [in Ukrainian].

3. Dudorov, O. O., & Pysmenskyi, Ye. O. (Eds.). (2012). *Kryminalne pravo (Osoblyva chastyna): pidruchnyk [Criminal Law (Special Part): textbook]*. (Vol. 1). Luhansk: Elton-2 [in Ukrainian].

4. Melnyk, M. I., & Khavroniuk, M. I. (Eds.). (2010). *Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and Practical Commentary to the Criminal Code of Ukraine]*. (7th ed., rev. and suppl.). Kyiv: Yurydychna dumka [in Ukrainian].

5. Baulin, Yu. V., Borysov, V. I., Tyutyuhin, V. I. et al. (2010). *Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna : pidruchnyk [Criminal law of Ukraine: Special part: textbook]*. V. V. Stashys, V. Ya. Tatsiy (Eds.). (4th ed., rev.). Kharkiv [in Ukrainian].

6. Hvasaliia, A. V. (2025). Kontseptualni zasady kryminalnoi vidpovidalnosti za protypravne pryvlasnennia: svit i Ukraina [Conceptual principles of criminal liability for unlawful misappropriation: the world and Ukraine]. *Naukovi perspektyvy*, 6(60), 654–672. Retrieved from: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6\(60\)-654-672](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6(60)-654-672) [in Ukrainian].

7. Pro zatverdzhennia Vypusku 1 "Profesii pratsivnykiv, shcho ye zahalnymy dlia vsikh vydiv ekonomichnoi diialnosti" Dovidnyka kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv: nakaz Ministerstva pratsi ta sotsialnoi polityky Ukrainy vid 29.12.2004 № 336 [On approval of Issue 1 "Occupations common to all types of economic activity" of the Handbook of Qualification Characteristics of Employees' Occupations: Order of the Ministry of Labour and Social Policy of Ukraine from December 29, 2004 No. 336]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04#Text> [in Ukrainian].

8. Dovidnyk kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv. Vypusk 65 "Torhivlia ta hromadske kharchuvannia": nakaz Ministerstva zovnishnikh ekonomichnykh zviazkiv i torhivli Ukrainy vid 30.11.1999 № 918 [Handbook of Qualification Characteristics of Employees' Occupations. Issue 65 "Trade and Public Catering": Order of the Ministry of Foreign Economic Relations and Trade of Ukraine from November 30, 1999 No. 918]. (n.d.).

zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0918204-99#Text> [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro vedennia kasovykh operatsii u natsionalnii valiuti v Ukraini: postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 29.12.2017 № 148 [On approval of the Regulation on conducting cash transactions in the national currency in Ukraine: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine from December 29, 2017 No. 148]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text> [in Ukrainian].

10. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 10.12.1971 № 322-VIII [Labour Code of Ukraine from December 10, 1971 No. 322-VIII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> [in Ukrainian].

11. Perelik posad i robit, yaki zamishchaiutsia abo vykonuiutsia pratsivnykamy, z yakymy mozhat ukladatsia taki dohovory, zatverdzhenyi postanovoiu Derzhkompratsi SRSR ta Sekretariatu VTsRPS vid 28.12.1977 № 447/24 [List of positions and jobs occupied or performed by employees with whom such agreements may be concluded, approved by the Resolution of the USSR State Committee for Labour and the Secretariat of the All-Union Central Council of Trade Unions from December 28, 1977 No. 447/24]. (n.d.). *vk24.ua*. Retrieved from: https://vk24.ua/regulations_and_jurisprudence/postanovi/ob-utverzdenii-perechna-dolznostei-i-rabot-zamesaemyh-ili-vypolnaemyh-rabotnikami-s-kotorymi [in Ukrainian].

12. Pro sudovu praktyku u spravakh pro khabarnytstvo: postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 26.04.2002 № 5 [On judicial practice in bribery cases: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine from April 26, 2002 No. 5]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text> [in Ukrainian].

13. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine from April 13, 2012 No. 4651-VI]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian].